

Hejdánek, Ladislav → Balcar, Adam

Ladislav Hejdánek

- ◆ korespondence, česky, vznik: 24. 3. 2006
- ◆ correspondence, Czech, origin: 24. 3. 2006

Milý pane kolego,

vycházíte z několika nesprávných předpokladů. Především se mne nemůžete tázat „jako teolog teologa“, protože já nejsem teolog a nikdy jsem se za teologa nevydával. Takže se může ptát jen „jako teolog filosofa“. Mnohem větší omyl však spočívá v tom, že chcete mé výroky zase zpátky převést na staré výroky biblické, tj. chcete se ujistit, že v nich není nic jiného než to, co už je v NZ (ovšem ve Vašem resp. tradičním pochopení, které však nepředvádíte). To však neznamená nic jiného, než že se chcete ujistit (a navíc chcete ode mne, abych to potvrdil), že vlastně neříkám nic nového, takže není důvodu, proč se tím nějak zvlášť zabývat. To je ovšem všechno neudržitelný redukcionismus – takto byste mohl „rozkusejřit“ všechny filosofy i teology a převést to, co říkají, na několik „věčných“ témat. Je to něco podobného, jako když by botanik o každé rostlině, kterou by našel, prohlásil, že to je zase jen nějaká rostlina. Zajímavé je přece právě to, čím se ta která rostlina liší od jiných! Jako teolog byste měl vědět, že je přece velmi zajímavé např. zjišťovat rozdíly mezi podáním synoptiků a Janovým, jakož i zase mezi podáním Markovým, Matoušovým a Lukášovým, i když to jsou podání sobě podobnější a také odlišnější od Janova atd. Tohle umět rozlišit Vás přece mělo právě naučit studium teologie. A filosofie se na fakultě přednáší proto, abyste se naučil také rozlišovat mezi teologií a filosofií, už také proto, že žádná teologie se neobejde bez používání filosofických prostředků, a přitom musí dbát na to, aby se filosofií sama nestala.

A pak tam máte celou řadu partikulárních omylů a chyb. Tak třeba píšete o tom, „co jsem říkával“, ale citujete (po)chybně. Nikdy jsem neříkal, že v NZ nejsou žádné stopy pojmového myšlení, ale říkal jsem (a citoval jsem přitom Rádlu), že Ježíš nepředkládal žádné teorie, a že v hebrejském myšlení sice můžeme najít doklady jakési praereflexe nebo protoreflexe, ale že tam není žádná pojmovost (s výjimkou – a to jsem obvykle dodával – nejmladších textů, které ovšem jisté nepochybné stopy hellenismu vykazují, tedy i stopy „zbytků“ pojmovosti, ale systematické pojmové myšlení tam nadále chybí). Jakési filosofické momenty se však najdou už u Pavla (ten byl řecky školen, a je to vidět např. v tom, jak neodmítá filosofii každou, filosofii vůbec, ale jen některé filosofie, zatímco sám naznačuje, jak by si tu správnou filosofii představoval – ovšem musí se to správně číst v řečtině, nezůstávat jen u překladů; Pavel dokonce slova „filosofie“ sám užívá, i když asi nic moc o filosofii nevěděl); a o autorovi Janova evangelia se přece odedávna říkalo, že je „filosofický“. To všechno jsou ovšem jen zlomky, útržky – ale jsou tam !

Nakonec jen k té „šifře“ (asi jste si četl v Jaspersově poslední přednášce, před několika lety vydané ve Vyšehradě, nebo jste o tom aspoň něco slyšel). Jaspers si to s tou terminologií trochu ulehčil, takže je vždycky zapotřebí od termínu se prokousat k jeho „obsahu“ či „významu“. „Šifrou“ je nakonec všechno, co není „od přírody“, ale „od člověka“ (pro staré Řeky to byl rozdíl mezi tím, co je FYSEI, a tím, co je ustanoveno bohy – božským NOMÓ - nebo člověkem – lidským NOMÓ nebo THESEI). Ale jsou i tací, kteří za šifru považují i přírodní jsoucna; to je ostatně i pojetí předfilosofické (nebo možná protofilosofické), jak je najdeme i ve SZ („nebesa vypravují ...“). No a to v důsledcích znamená, že každá filosofie i každá teologie jsou takovou „šifrou“ nebo spíše velkým vnitřně sjednocovaným souborem šifer. A platí to také o biblických textech atd. – to všechno jsou také (jen) šifry. – Je to trochu podobné, jako když se mluví o „pouhé metafoře“: všechno, co se řekne a co se napíše, je přece vždy jen „metafora“. To všechno jsou přece jen triviality; slušný smysl to může mít, jen když od sebe odlišíme různé metafory a ukážeme, jak se liší metafora biblická od metafory teologické nebo filosofické nebo jiné.

Když někdo něco řekne nebo napíše, je už dál vlastně bezmocný proti nesprávnému, falešnému chápání se strany těch druhých. A nejen to: veškerý duševní život a tedy také všechno naše myšlení je z největší části „kradené“ těm druhým. Cílem a zároveň velkým problémem vysokoškolského studia (zejména humanitních oborů, ale nejenom jich) je naučit studenty, aby se nesoustřeďovali výhradně na „předměty“ a „témata“ svého myšlení, ale aby stále sledovali právě to své myšlení a co možná nejlépe věděli, co ukradli a od koho (Descartes chtěl to „od koho“ potlačit a založit vše na „evidenci“, a teprve pak to myšlení – jako „substanci“ – klasicky rozlišil na „cogitatio cogitans“ a „cogitatio cogitatum“; jeho velký – a mnohem myšlenkově pečlivější, i když méně geniální – žák a následovník Spinoza říkal „idea ideans“ a „idea ideata“, o tom „myšleném“ také říkal „ideatum“). Ovšem už ve starém Řecku si lepší myslitelé dobře uvědomovali, že rozhodující není mít mnoho vědomostí a „znalostí“ (MATHESIS byla vlastně vědomost, získaná a převzatá od jiných, tedy nikoli na základě vlastního zkoumání), a měli pro to někdy dost ironizující pojmenování POLYMATHIA. Základní filosofickou nezbytností je schopnost se zabývat nejenom miněnými věcmi, ale také svým myšlením o věcech. „Mnohovědění“ (Vielwisserei) je užitečné jen podmíněně, tj. v závislosti na schopnosti reflexe (a tedy také na metodickém pochybování), a to jak o konkrétních vědomostech, tak o „vědění“ vůbec. Už jen kontrolovat sebe, své myšlení, je krajně obtížné; a kontrolovat myšlení těch druhých? Jen někdy a jen za mimořádných okolností je třeba zaměřit kritiku na myšlení těch druhých; s kritikou vlastního myšlení má každý dost práce na celý život.

Ještě malou poznámku k funkci „podobenství“, zejména Ježíšových, jak je zmiňujete. Podobenství je narativita, tj. jedna složka mytičnosti (která může být v jiných směrech i odmytičtvena). Dnes je to něco jako básnická ozdoba (např. „paralela“); báseň však musí vždycky něco říkat, nemůže to být jen snůška „ozdob“. Podobenství někdy zkracuje a zjednodušuje způsob, jak se o něčem vyjadřujeme, a někdy to usnadňuje pochopení (ale jindy to také může vést nepochopení nebo různým, někdy i protichůdným pochopením). Teologie (kdysi se

psalo theologie, ten THEOS je teď samými teology potlačován!) je LOGOS, nikoli MYTHOS. Narativní teologie je po mém soudu nesmysl, je to degradace disciplíny, úpadek, dekadence, ztráta orientace. Úkolem teologie a teologů je sebekvalitnější „povídání“ převést na přesné myšlení, na LOGOS. A to nutně znamená „vymýšlení“ či spíše vynalézání a ustavování nových myšlenkových prostředků (a ovšem také je nutno počítat s tím, že se tou transformací něco z toho původního ztratí a naopak zase něco přidá, co tam nebylo – ale to platí vždycky a obecně, nejen v tomto případě). Shodit ty myšlenkové prostředky jakoby se stolu a převést vše zpátky na „povídání“, např. na podobenství, není teologická práce, ale – v nejlepším případě – slušné kázání laika, který se na to kázání řádně teologicky (např.- exegeticky) nepřípravil nebo to třeba ani neuměl.

Tak to je asi to hlavní, co jsem Vám mohl odpovědět. Příště bych byl rád, kdybyste nejprve myšlenkově uchopil něco určitého a pak co nejpresněji vymezil problém. Také bych se rád dozvěděl, jak teologicky (ale i vědecky, tj. např. filologicky, s řečtinou, a ovšem také filosoficky, vždyť jde o Aristotela – ano? nezměnil jste téma?) pracujete, jak postupuje Vaše doktorská práce atd. A ovšem docela rád bych něco věděl o celé rodině, zejména o Vaší ženě, na kterou se dobře pamatuji. Co ta dělá? Nepokusí se také o PG studium? Vzpomínám, že byla dobrá, uměla přesně myslet.

Tak zdar a sílu ! A vše dobré ! Váš L v H .

V Písku, 24. 3. 2006.